

8. Розанов, Г. Предложение ПНР о безатомной зоне в Европе / Г. Розанов // Вопросы внешней политики стран социалистического лагеря: сб. ст. – М.: ИНО, 1968. – С. 177 – 192.
9. Ватлин, А. Ю. Германия в XX веке / А. Ю. Ватлин. – М.: РОССПЭН, 2002. – 336 с.; Станков, Н. Н. ГДР и ее восточные соседи. Становление отношений с Польшей и Чехословакией 1949–1955 / Н. Н. Станков. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1991. – 132 с.; Филитов, А. М. Германский вопрос: от распада к объединению: Новое прочтение / А. М. Филитов. – М.: Междунар. отношения, 1993. – 240 с.
10. Германия и германский вопрос в истории XX века: сб. науч. ст. / редкол. А. П. Житко [и др.]; науч. ред. Г. А. Космач. – Минск: БГПУ, 2010. – 168 с.

SUMMARY

The article discusses Poland's policy regarding the German question in the first postwar decade. Special attention is paid to the Soviet, Russian, and Polish historiography. The author aims to show the main stages in the study of this problem, the influence of it on the political situation, allocates scientific approaches, basic issues, of research the German question in the scientific literature in the second half of twentieth century.

Поступила в редакцию 20.01.2015 г.

УДК 94(476)«1943/1991»

Ю. М. Бахір,
аспірант кафедры гісторыі Беларусі ВДУ імя П. М. Машэрава

УДЗЕЛ БЕЛАРУСКІХ АРГАНІЗАЦЫЙ ТАВАРЫСТВА ЧЫРВОНАГА КРЫЖА Ў ПАЛЯПШЭННІ ЎМОЎ ПРАЦЫ І БЫТУ Ў БССР (КАНЕЦ 1943–1991 г.)

У вырашэнні важных пытанняў сацыяльнай накіраванасці ў БССР актыўны ўдзел прымалі грамадскія арганізацыі, якія дапамагалі паляпшаць становішча ў вытворчым і пазавытворчым сектарах. Іх дзейнасць выклікае значную цікавасць і сёння, паколькі яна дапамагала дзяржаве эфектыўна выкарыстоўваць наяўныя сродкі. На працягу доўгага часу адным з самых масавых было Таварыства Чырвонага Крыжа (ТЧК), якое валодала вялікім людскім рэсурсам для развіцця розных напрамкаў дзейнасці, у тым ліку па паляпшэнні ўмоў працы і быту насельніцтва краіны.

З дысертацыйных даследаванняў, што датычацца дзейнасці ТЧК БССР, можна адзначыць толькі працу А. Ф. Пятровай аб гісторыі развіцця ТЧК у Беларусі з 1872 па 1965 г. [1]. Дзейнасць грамадскіх арганізацый па паляпшэнні ўмоў працы на прадпрыемствах прамысловасці даследваў В. М. Пінчук [2]. Аднак сёння малавядомай застаецца дзейнасць ТЧК БССР на вытворчасці. Для правядзення даследавання ў дадзеным напрамку намі былі выкарананы справы з фондаў Нацыянальнага абласных і занальных архіваў Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўнага архіва Расійскай Федэрацыі, а таксама выданні Выканкама Саюза Таварыстваў Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца (СТЧКіЧП). Важнымі былі таксама метады аналізу і сінтэзу, параўнання і абагульнення, якія дапамаглі вызначыць характэрныя рысы кожнага напрамку. Так, метады аналізу дазволілі пазначыць асобныя мерапрыемствы па паляпшэнні прадукцыйнасці працы. У той жа час метады сінтэзу дапамог скласці агульнае ўяўленне аб актыўнасці Таварыства на вытворчасці і ў быце.

Асаблівую значнасць дзейнасць ТЧК па паляпшэнні ўмоў працы і быту атрымала ў пасляваенны час, калі не хапала сродкаў на вырашэнне сацыяльных пытанняў. Для рэалізацыі

пастаўленых задач актывісты прытрымліваліся загадаў і пастановаў 1950–1960-х гг.: «Аб мерах па паляпшэнні санітарнай асветы і прапагандзе здаровага быту БССР», «Аб мерах па далейшым паляпшэнні медыцынскага абслугоўвання і аховы здароўя насельніцтва СССР», «Аб мерах дапамогі органаў і ўстаноў аховы здароўя камітэтам і арганізацыям таварыстваў Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца» і інш. [3; 4, с. 157–158]. Так, адбывалася ўзаемадзеянне медустановаў, іх кіраўнікоў і персаналу з арганізацыямі ЧК на аснове супрацоўніцтва. Практычная праца камітэтаў ажыццяўлялася сумесна з органамі аховы здароўя, органамі асветы, штабамі ГА і камітэтамі ДТСААФ [5, л. 1]. ЦК Таварыства і Міністэрства аховы здароўя БССР штогод распрацоўвалі комплексныя планы правядзення здараўленчых мерапрыемстваў.

У сувязі з указаннем Выканкама СТЧКіЧП СССР і Міністэрства аховы здароўя СССР аб удзеле арганізацый Чырвонага Крыжа ў ахове здароўя сумесна з прафсаюзнымі арганізацыямі яны ўдзельнічалі ў правядзенні грамадскага агляду санітарнага стану інтэрнатаў, працы лазняў, пральных, цырульняў, санпрапускікоў. У 1950 г. пры кожным раёне былі створаны назіральныя камісіі. У г. Оршы 720 арганізаваных назіральных брыгад абследавалі 89 аб'ектаў, у тым ліку 14 інтэрнатаў, у якіх пражывала 2324 чал. працоўных. Камісіі выявілі шэраг сур'ёзных недахопаў у працы цырульняў г. Оршы, а цырульніцкая арцель «Светапіс», згодна з пастановай камісіі, была закрыта на капітальны рамонт [6, л. 55].

Прыклад паляпшэнні быту падаваў г. Барысаў, які яшчэ ў 1955 г. пачаў масавы рух па ачышчэнні населеных пунктаў [5, л. 55–65]. Былі праведзены конкурсы на лепшы пасёлак, дом, калгас і ферму, што актывізавала рух за культуру быту.

Як мабілізуемы фактар барацьбы за здараўленне навакольнага асяроддзя, умоў працы ў 1960-я г. стаў разглядацца дзень здароўя. Вышэйузгаданнае пацвярджала клопат дзяржавы аб насельніцтве, з'яўлялася дзейным фактарам у справе прыцягнення грамадскай увагі да праблем фарміравання здаровага ладу жыцця, павышэння санітарнай і гігіенічнай культуры.

У мэтах паляпшэння ўмоў вытворчасці на сяле выканкам СТЧКіЧП СССР з 1 верасня 1960 г. па 1 студзеня 1961 г. правёў Усесаюзны агляд працы сельскіх участкавых арганізацый Таварыства. Значная ўвага надавалася стану малочна-тварных ферм і зліўных пунктаў [4, с. 157]. Да гэтага часу на Прэзідыумах абкамаў таксама абмяркоўваліся пытанні аб прыцягненні актыву ЧК да мерапрыемстваў па папярэджанні атручванняў хімікатамі ў сельскай гаспадарцы [7, л. 46–47].

Не менш увагі надавалася прамысловасці. Так, у адным з буйнейшых прадпрыемстваў рэспублікі, Мінскім аўтазаводзе, у канцы 1950-х г. у кожным цэху быў створаны санпост. На фабрыцы Палесдруку (Гомель) санпасты сістэматычна вялі назіранне за санітарным станам цэхаў. Аднак у Баранавічах санактыву ўстанавіў, што рабочыя прамысловага камбіната працавалі ва ўмовах, якія не адпавядалі санітарным нормам. У цэхах было слабае асвятленне, адсутнічалі шафы для захоўвання адзення [8, л. 60]. Аб непаладках паведамлілі адміністрацыі і сумесна з ёй праблемы былі ліквідаваны.

Акрамя гэтага, актыву ТЧК на ўсіх прамысловых прадпрыемствах вёў работу па папярэджанні траўматызму, што дазваляла эканоміць рабочы час. Працоўнаму пры нязначнай траўме не было неабходнасці для накладвання павязкі ці змазвання ёднай настойкай ісці ў здраўпункт; яму аказвалі дапамогу на месцы. Таксама эканомію давалі прафілактычныя мерапрыемствы. Абсталёўваліся «куткі здароўя» з размяшчэннем інфармацыі па тэхніцы бяспекі [7, л. 47–48]. У выніку колькасць траўмаў на прадпрыемствах у параўнанні з папярэднімі гадамі змяншалася. Калі па Гродзенскай вобласці вытворчы траўматызм у 1955 г. складаў 22,5 дня праца-страт на 100 працоўных, то за 1960 г. — толькі 7 дзён [9, л. 60]. Такім чынам, санітарныя пасты і дружныны можна назваць поліфункцыянальнымі фарміраваннямі, якія, у залежнасці ад становішча і патрэб грамадства, маглі ажыццяўляць як прафілактычныя, так і кантралюючыя мерапрыемствы.

Значную ролю ў паляпшэнні ўмоў быту выконвалі грамадскія санітарныя інспектары. Так, у 1964 г. па ініцыятыве ПА «Чырвоны шлях» Буда-Кашалёўскага раёна Гомельскай вобласці за кароткі прамежак часу было ўпарадкавана 7 студняў, пабудавана калектывная лазня. Жыхары в. Бацунь перасталі паласкаць бялізну каля студняў. Праводзілася праца па агароджванні і азеляненні могілак, часта праводзіліся рэйды санітарных інспектараў па праверцы чысціні вуліц, двароў, кватэр, пры неабходнасці вялася

барацьба з грызунамі і мухамі — пераносчыкамі інфекцыйных захворванняў [7, л. 42]. Праводзілася адпаведная агітацыйная і інфармацыйная праца.

У 1965 г. быў прыняты новы Статут ТЧК БССР, дзе былі ўведзены новыя пункты па камплектаванні складу народных універсітэтаў здароўя, стварэнні прафесіянальнага актыву, удзелу ў падрыхтоўцы і правядзенні дня здароўя. Актывізавалася праца ў жылым сектары, сярод непрацоўнага насельніцтва і пенсіянераў. Адною з эфектыўных форм працы стала арганізацыя па месцы жыхарства «Пакояў здароўя», якія супрацоўнічалі з ТЧК. Яны ствараліся першачасна арганізацыямі ЧК ЖЭК сумесна з лячэбна-прафілактычнымі ўстановамі мікрараёнаў.

Праца праводзілася таксама на чыгунцы. У 1965 г. па колькасным узроўню членаў Таварыстваў лепшых вынікаў дасягнулі дарожныя камітэты беларускай чыгункі [4, л. 168]. У БССР атрымалі распаўсюджанне «цягнікі здароўя», «культурна-бытавыя цягнікі», сутнасць працы якіх зводзілася да наступнага: падчас выездаў на лінію актывісты праводзілі лекцыі і кансультацыі, распаўсюджвалі літаратуру. На многіх чыгунках працавалі «пакоі здароўя», пакоі пракату прадметаў па доглядзе за хворымі.

Новым напрамкам працы стала барацьба з алкагалізмам. З 1978 г. у адпаведнасці з распрацаванымі Выканкамам СТЧКіЧП і Міністэрствам аховы здароўя СССР «Палажэннем аб грамадскім наркалагічным посце» і метадычнымі ўказаннямі «Удзел санітарнага актыву ТЧК і ЧП СССР у прафілактыцы алкагалізму» была пашырана падрыхтоўка спецыяльнага актыву і пачата арганізацыя наркалагічных пунктаў на аб'ектах народнай гаспадаркі. Былі распрацаваны планы мерапрыемстваў па ўдасканаленні працы арганізацый і актыву ТЧК па барацьбе з п'янствам на 1985–1990 гг., якія зацвярджаліся кіраўніком ТЧК БССР У. І. Сёмухам і першым намеснікам міністра аховы здароўя БССР К. М. Анішчанкам. Дзейнасць у гэтым напрамку актывізавалася ў рэгіёнах. Так, у пастанове пра ўдзел камітэтаў, арганізацый і актыву ТЧК Віцебскай вобласці ў барацьбе з п'янствам і алкагалізмам у 1985 г. членамі санітарных пастоў было выяўлена 30 % алкаголікаў ад колькасці ўзятых у вобласці на дыспансерны ўлік [10, л. 156–159].

З мэтай актывізацыі працы ўрачы-наркалагі, фельчары наркакабінетаў і наркапунктаў, урачы і фельчары агульнапрофільных лячэбна-прафілактычных устаноў праводзілі падрыхтоўку актыву па 3-гадзіннай праграме. Так, у Віцебскай вобласці на 1 студзеня 1985 г. быў арганізаваны 531 наркапост [10, л. 186]. Адзначым, што асноўная колькасць пунктаў і пастоў па барацьбе з п'янствам была засяроджана на буйных гарадскіх прамысловых прадпрыемствах. Але ў многіх арганізацыях іх дзейнасць не была скаардынавана. Да таго ж па стане на май-верасень 1985 г. зусім не была пачата праца па стварэнні

такіх пастоў у саўгасах і калгасах, у жылым сектары, у ВНУ, ССНУ, што патрабавала тэрміновага вырашэння [10, л. 159]. Аднак медыкацэнтрысцкі падыход да вырашэння наркалагічных праблем прывёў да таго, што нарколагі і іх памочнікі, у тым ліку актывісты ТЧК і ЧП, займаліся не ўласцівымі ім «міліцэйскімі» функцыямі. Вышэйадзначанае мерапрыемства патрабавала паступовай перабудовы прынцыпаў працы [11, л. 28]. Аднак без намаганняў з боку ЧК сітуацыя была б яшчэ больш складанай.

Дзейнасць ТЧК БССР адпавядала пункту гледжання органаў улады, якія лічылі, што паліпшэнне ўмоў працы і быту было важным і неад'емным фактарам росту вытворчасці, у сувязі з чым і патрэбна было надаваць увагу вырашэнню сацыяльных пытанняў. У мэтах эканоміі рэсурсаў як фінансавых, так і кадравых дзяржава імкнулася максімальна поўна выкарыстоўваць патэнцыял грамадскіх арганізацый, у першую чаргу найбольш масавых, якой і з'яўлялася ТЧК. Яе моц зключалася ў распаўсюджанні свайго ўплыву на ўсіх прадпрыемствах як прамысловых, так і сельскагаспадарчых, а таксама ў невытворчым сектары. Члены санітарных пастоў і сандружын ТЧК былі інфармаваны пра праблемы на канкрэтным прадпрыемстве і ў жылым сектары, што дазваляла ім праводзіць шырокамаштабныя і часта паспяховыя мерапрыемствы ў барацьбе з п'янствам і алкагалізмам.

Актыўнай працай членаў ТЧК вылучаецца канец 1950-х гг. у сувязі з узмацненнем увагі дзяржавы да сацыяльных пытанняў, а 1960-я гг. – з датэрміновым выкананнем павялічаных вытворчых планаў. Вялікі ўклад унеслі Таварыствы ў дзяржаўныя кампаніі 1970-х гг., калі патрабаванні да ўмоў працы і быту ўзраслі па прычыне неабходнасці замацоўваць ў вытворчасці дэфіцытныя кадры працаўнікоў. У канцы 1980-х гг. на сацыяльных пытаннях на вытворчасці сталі эканоміць з-за пераходу на самафінансаванне, актывізаваўся правядзенне мерапрыемстваў па ўкараненні сярод насельніцтва культуры быту і здаровага ладу жыцця.

ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

1. Петрова, А. Ф. История развития общества Красного Креста в Белоруссии (1872–1965 годы) : дис. ... канд. ист. наук / А. Ф. Петрова; Минск. гос. мед. ин-т. – Минск, 1969. – 541 с.
2. Пинчук, В. Н. Деятельность профсоюзов Белоруссии по улучшению условий труда рабочих на промышленных предприятиях республики в 1980-е годы: (07.00.02): автореф. дис. ... канд. ист. наук / В. Н. Пинчук; Высш. шк. профсоюз. движения ВЦСПС. – М., 1988. – 25 с.
3. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). – Ф. 254. Воп. 3. Спр. 158. Загад Міністра аховы здароўя БССР ад 27 кастрычніка 1954 г. № 628 «Аб мерах па паліпшэнні санітарнай асветы і прапагандзе здаровага быту БССР».
4. Сто (100) лет Красного Креста в нашей стране // Испол. ком. Союза о-в Красного Креста и Красного Полумесяца СССР. – М.: Медицина, 1967. – 298 с.
5. НАРБ. – Ф. 254. Воп. 3. Спр. 495. Даведка ЦК Таварыства «Аб выніках працы Цэнтральнага і нізавых камітэтаў Таварыства Чырвонага Крыжа БССР», 1965 г.
6. Дзяржаўны архіў Віцебскай вобласці. – Ф. 2889. Воп. 1. Спр. 19. Гадавыя і кварталныя статыстычныя і тэкставыя справаздачы абласнога, гарадскіх і раённых камітэтаў Чырвонага Крыжа за 1950 г.
7. Дзяржаўны архіў Гомельскай вобласці. – Ф. 2811. Воп. 2. Спр. 77. Матэрыялы па санітарна-аздараўленчай працы (палажэнні, планы, даведкі) (21.03. – 15.12. 1964 г.)
8. НАРБ. – Ф. 254. Воп. 3. Спр. 322. Тлумачальная запіска да зводнай статыстычнай справаздачы аб працы ЦК ТЧК БССР за другое паўгоддзе 1959 г.
9. Дзяржаўны архіў Гродзенскай вобласці. – Ф. 1181. Воп. 2. Спр. 145. Справаздачы аб выніках працы арганізацый ТЧК за 1961 г.
10. НАРБ. – Ф. 254. Воп. 3. Спр. 804. Пратаколы № 7–11 пасяджэнняў Прэзідыума ЦК ТЧК БССР і дакументы да іх (30 мая – 30 верасня 1985 г.)
11. Дзяржаўны архіў Расійскай Федэрацыі – Ф. 9501. Воп. 16. Спр. 1132. Даведкі кіраўніцтва пра ўдзел Савецкага Чырвонага Крыжа ў правядзенні аздараўленчай працы ў зонах экалагічнага бедства, працы па прафілактыцы СНІДу (11 лютага 1991 г. – 22 кастрычніка 1991 г.).

SUMMARY

This article deals with the main activities of the Red Cross Society of the BSSR on enterprises and agriculture, on the railroad and the residential sector to improve the working and living conditions at the end of 1943–1991. The level of production and cash savings, the public attention to social issues during this period only had been increased thanks to help of Society, including the formation of a healthy.

Паступіў у рэдакцыю 09.03.2015 г.

✧ ✧ ✧

УДК 94(470)«1812»

И. А. Груцо,

кандидат исторических наук, доцент кафедры истории Беларуси и славянских народов БГПУ

МОСКОВСКИЕ ТРОФЕИ НАПОЛЕОНА В ВОЕННОЙ КАМПАНИИ 1812 г.: КЛАССИФИКАЦИЯ, ТИПОЛОГИЯ, СТАТУС, ИЕРАРХИЯ, ИДЕНТИФИКАЦИЯ

Вклад любого народа в создание и развитие цивилизации определяется его достижениями в материальной и духовной сферах. Как правило, они воплощены в реликвиях – осо-

бо почитаемых предметах, непосредственно связанных с событиями, или лицами, сыгравшими важную роль в истории народа, государства и религии. Они служат конкретным и наглядным